

21 oktober 1577

Un nouveau riche in de Molenstraat. Haat en nijd.

Het proces om de eer tussen Karle Adicht en Symon Peerboom vindt plaats op 21 oktober 1577.

De naam Adicht komt in die tijd lokaal niet voor. Uit de context blijkt dat Adicht een militair is geweest die deel heeft uitgemaakt van het Spaanse leger dat in 1572 Mechelen (B.) veroverd en zich vervolgens drie dagen te buiten is gegaan bij de uitplundering van de bevolking, de zogeheten Spaanse Furie van Mechelen ¹⁾.

Karle Adicht vestigt zich in Weert en koopt van de erven van de vorige Schout Frederick Roey(en) in de Molenstraat het huis 'Den Keijser' (nu taverne 'De Oude De Munt'). Symon Peerboom is een echte Weertenaar en woont "op den hoogen Steenwech". In 1576 wordt het huis belast met 675 gulden en met een rente van fl 40,50 per jaar (= 6%). Een modaal huis kost in die tijd vijfhonderd gulden.

De klacht luidt dat Symon Peerboom en zijn huisvrouw Jennen hem - Karle Adicht - beledigd hebben en *hem gescholden hebben onvroem* (nu "een zak") *te sijn, und dat sulcx geschiet is voer der dueren op des heeren straet ende in sijnen huijse.* (De eer is in het geding !)

Sijmon ontkent dit. Er is volgens hem heel iets anders aan de orde, n.l. *dat Karle myt gewalt in sijn huijs comen is myt Soudaten und hem sijn cruijt prijs (buit) gemackt ende hem voer enen verreder gescholden.*

Jasper van Limborch die schuin tegenover "de Munt" woont, verklaart *dat hij behoert heeft dat Symon Peerboom huijsfr. is coemen opter straeten omtrent Aert Linssen huijs* (het tweede huis in de Muntpromenade achter de huidige speelgoedwinkel van Bart Smit) *ende tot Karle gesacht: "hed Ick soe veel gestolen als Karle tot Mechelen gedaen heeft, Ick sol ouch wael soe hoechmuedig sijn als hij is".*

Twee dienstmeisjes van Karle getuigen *dat sij Jennen, Symons wijff, hebben hoeren seggen in Karle huijs, dat sij sacht: "hed Ick tot Mechelen oick soe veel gestolen als sij doen, Ick sol ouch wael soe rijck ende stout (vermetel, trots) sijn als sij sijn".* Verder zou Jen gezegd hebben: *"Mijn vrinden staen opte merct ende sullen Karle doot slaen, als hij daar passeert, en dat zij nooit gehoord hebben dat de huisvrouw van Karle Jennen enige quaede worden hefft gegeven.*

Symon wijst deze getuigenissen af, omdat zij bij Karle in dienst waren, toen deze woorden *zouden gevallen* zijn en bovendien een van hen een bloedverwant is, dus partijdig. Hij zegt nog *dat dese wo[or]den vanden vrouwen sijn schelt wordt ende velt wordt* (kletspraat, loze woorden; wordt= dialect!).

Dan zijn er twee mannen, Rut Koeten en Jan Ariaens, door Karle gezonden *aen Jenne, Symons huijsfr., om haer aff te vragen oft sij der worden gestandt wol doen die sij op hem gesproken hadde, waerop dat Jen sacht: "sij hed gesacht, hedde sij dat cruijt soe goeden coop als hij dat goet van Mechelen hadde, sij en sol selff des soe niet gemurt (gemord) hebben", waerop dat Symon sacht "hij schold hem noch (nog) voer enen dieff ende boeswicht, hij hedt hem sijn huijs helpen spoliëren (= beroven), waer Mijn Jong vrou Int lant (= Walburgis van Nieuwenaer) ²⁾, hij wold hem wat anders leeren", ende is geschiet op Saterdach lestleden.*

De aanklager concludeert uiteindelijk dat de tegenpartij hem beledigd en uitgescholden heeft voor een dief en dat bij herhaling, maar hij gaat niet in op de diefstal van het kruit.

Daarentegen getuigen vier personen, onder wie Alet Vogels, wonende op de markt *dat sij gesien hebben dat Karle mytten Soudaten in Symon Peerboom huijs comen is unde Symon geslagen heeft, und Symons wijff Karle wederom geslagen heeft und onder andere schelt worden die sij metten anderen hadden, hebben die Soudaten dat cruijt sonder gelt ewech gedragen, dan hebben Karle geen cruyt van daer sien dragen, und heeft Karle Symon gescholden voer een dieff und verreder.*

De getuigenis van Lennardt Wagemans doet er nog een schepje bovenop, *dat die Soudaten die welcke in Symon Peerboom huijs geweest sijn tegen hem bekant ende gesacht hebben wie dat Karle hon gehuert heeft om een pot wijns, dat sij Symon Peerboom cruyt prijs make(n) sollen.*

Jan de Coninck zegt nog *dat Karle Symon Peerboom gescholden heeft voer een Schelm ³⁾ und voer een Lantverrede.,* Lennardt Wagemans is het hiermee eens.

De verweerder concludeert en zegt dat hij nooit vóór dit conflict woorden met Karl Adicht gehad heeft, maar dat het pas begonnen is toen de soldaten zijn huis zijn binnengedrongen en hem het zijne

genomen hebben *und dat hij een Stadt van Recht is und niet van gewalt te doen*. Hij eist vergoeding van al zijn schade en dat Karle veroordeeld zal worden in alle gerechtelijke kosten.

Je kunt proeven uit de getuigenverklaringen dat de sympathie uitgaat naar de verweerder. Zo valt ook de uitspraak van de Schepenbank uit in het voordeel van de verweerder. In de fundering van het oordeel wordt gezegd: *want Karle die yrste oirspronck is geweest daer dese scheltworden vijft comen sijn ende Symon sijns quijt (= kwijt) worden is soe sal Karle boettachtich sijn ad tsestich schelling ende opte kosten*. Uitspraak op 23 oktober. Hij mag in beroep gaan in Wessem.

Omdat ook de Landsheer door het optreden van Karle Adicht in zijn eer is aangetast volgt nog een tweede oordeel, *want der heer geclaecht heeft ende Symon genoichsam bewesen heeft dat hij doer Karle schaed in sijn huijs geleden heeft ende hem in sijn huijs geslagen heeft. Soe sall Karle den Scholtis inden naem vanden Heer om genaed bidden, ende is dat dan niet genoich soe sall hij noch een bedevaert gaen tot ons Lieve Vrouw then Ezeel* (in Lille/Rijssel). Ook dit oordeel kan hij voorleggen aan de Schepenbank van Wessem.

Noot:

- 1) In 1572 zette Alva een offensief in tegen de Nederlanden met een leger onder leiding van zijn zoon Don Frederik, bestaande uit 7000 ruiters en 17000 man voetvolk. Deze veldtocht begon met de verovering van Mechelen in België. Daarna volgden Diest, Roermond, Zutphen, Naarden, Haarlem en de belegering van Alkmaar, waar het tijt keerde. De soldaten beschouwden Mechelen na de verovering op 2 oktober 1572 als oorlogsbuit en sloegen tot en met 5 oktober ongeremd aan het plunderen. De ramp die de inwoners getroffen had ging als een lopend vuurtje door de Nederlanden en joeg menigeen de nodige schrik aan. Zij herhaalde zich o.a. in Zutphen en Naarden. Na Mechelen was het Spaanse leger flink uitgedund, omdat veel soldaten het leger, overladen met buit, verlaten hadden. (Karle Adicht !)
- 2) Walburgis van Nieuwenaer, de weduwe van Philips van Horne, was hertrouwd met haar neef Adolf van Nieuwenaer. Zij werden in 1578 als heer en vrouwe van Weert ingehuldigd. Blijkbaar werd Walburgis nog als zeer invloedrijk geacht, mits zij aanwezig was. Zij verbleef overigens veelal op het kasteel van Alpen in de buurt van Wesel. In 1589 werd Walburgis opnieuw weduwe en vestigde zich in Delft.
- 3) 'Schelm' is zowat het ergste scheldwoord in die tijd. Je ziet hoezeer de inhoud van het woord in de loop der tijden gedevalueerd is.

Bron

GAW ORW inv. nr. 123, fo. 127 t/m 129.